

DOJAVNI CENTAR U ULOZI PREVENCIJE KRIMINALITETA

Perčin, A.¹, Nađ, I.², Dundović, D.³

Sažetak:

Privatna zaštita prema pozitivno pravnim propisima kroz svoj djelokrug rada pruža usluge zaštite osoba i imovine fizičkim i pravnim osobama. Zakon o privatnoj zaštiti u Republici Hrvatskoj uređuje i ovlasti čuvara, zaštitara, zaštitara specijalista i zaštitara tehničara koji neposredno obavljaju poslove zaštite osoba i imovine. Predmet razmatranja bavi se otvorenim pitanjima koja se dotiču uloge Dojavnog centra u privatnoj zaštiti. O značaju predmetne usluge svjedoči volumen i opseg svakodnevnih intervencija privatne zaštite na dojavne signale zaprimljene na Dojavnim centrima. Rad je podijeljen pored uvoda i zaključka, u tri djela. Prvi dio rada bavi se kritičkim osvrtom na normativno uređenje rada Dojavnog centra i načina provedbe intervencija po zaprimanju dojavnog signala i mogućim događajima na šticećenim objektima. U drugom dijelu analiziramo ulogu javne i privatne zaštite u prevenciji krađa, teških krađa, razbojništava, razbojničkih krađa, te drugih prirodnih i/ili tehničko-tehnoloških događaja na šticećenim objektima, dok u trećem dijelu slijedi poredbeni prikaz normativnog uređenja rada dojavnih centara i pružanja usluga intervencija po zaprimljenom dojavnom signalu u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: Dojavni centar, privatna zaštita, intervencija po dojavi, prevencija kriminaliteta

ALARM MONITORING CENTER IN THE ROLE OF CRIME PREVENTION

Abstract:

According to positive legal regulations, private protection provides personal and property protection services to people and legal entities through its scope of work. The Private Protection Act in the Republic of Croatia also regulates the powers of guards, security guards, security guards specialists and security guards technicians who directly perform the tasks of protecting people and property. The subject of consideration deals with open questions concerning the role of the at alarm monitoring center in private protection. The importance of this service is evidenced by the volume and extent of daily interventions by private protection services on alert signals received at alarm monitoring centers. In addition to the introduction and conclusion, the paper is divided into three parts. The first part of the paper deals with a critical review of the normative regulation of the work of the alarm monitoring center and the way of imple-

¹ Sokol Security Zagreb, Croatia

² University of Applied Sciences Velika Gorica, Croatia

³ Tvornica duhana Rovinj d.o.o., Croatia

menting interventions after receiving a reporting signal and possible events at protected facilities. In the second part, the role of public and private protection in the prevention of theft, aggravated theft, robberies, violent theft, and natural and/or technical-technological events on protected objects is analyzed, while in the third part, there is a comparative view of the normative regulation of the work of alarm monitoring centers and providing the service intervention based on a received alert signal in the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina.

Key words: Alarm monitoring center, private protection, intervention based on a alarm, crime prevention.

UVOD

Kao što smo i inicijalno naveli privatna zaštita u okviru svoje zaštitne aktivnosti kroz mjere i radnje neposrednih izvršitelja pruža usluge zaštite osoba i imovine fizičkim i pravnim osobama. Širina i opseg navedenih zaštitnih aktivnosti limitirana je isključivo i jedino dispozitivno pravo svake pravne i fizičke osobe za angažmanom neposrednih izvršitelja privatne zaštite u onom dijelu specifičnih sigurnosnih potreba svakog pojedinog korisnika usluga, koje isti ne može zadovoljiti u okviru javne sigurnosti. Iz predmetnog određenja nameće se da opseg, sadržaj i razina privatne zaštite zapravo imaju samo dvije dimenzije i to zakonski okvir koji propisuje predmetne usluge, te dimenziju potrebe za istom od strane samog korisnika usluga privatne zaštite. Određenje preventivnog karaktera privatne zaštite u formi sadržajne nadopune ukupnom stanju sigurnosti, velikim dijelom je projektirano i kroz očekivanu sinergiju javne i privatne sigurnosti u kojoj javna sigurnost skrbi o svim osobama i imovini na teritoriju pojedine države (pa tako i na području Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine), dok privatna zaštita zadovoljava one specifične sigurnosne potrebe pojedinih korisnika (bilo fizičkih i/ili pravnih osoba) koje javna sigurnost jednostavno ne može, niti je dužna pružiti u okviru svog opće zaštitnog djelovanja. Stoga upravo fleksibilnost, mobilnost, brza prilagodljivost i operativna adaptibilnost privatne zaštite kako po pitanju materijalnih tako i ljudskih resursa (neposrednih izvršitelja) jamči personalizirano i optimizirano zadovoljavanje sigurnosnih potreba svakog pojedinog korisnika usluga. Upravo u tom kontekstu ćemo u okviru ovoga rada promatrati i usluge Dojavnog centra (u nastavku DC) i sigurnosnih intervencija, koje su preko dva desetljeća najzastupljenije usluge privatne zaštite na području RH i BiH, i to primarno poradi svoje komercijalne pristupačnosti kao i široke lepeze zaštitnog djelovanja. No nažalost i uz navedeni volumen usluge DC i sigurnosnih intervencija nisu ni blizu svog mogućeg i realno nužnog i sigurnosno poželjnog volumena. Razlozi za navedeno stanje su kao i kod ostalih usluga privatne zaštite sadržani u nizu čimbenika koji utječu na konačni model realizacije predmetne usluga na tržištu usluga privatne zaštite. Upravo u tom kontekstu, a kao što smo i naveli u okviru ovoga rada baviti ćemo se otvorenim pitanjima koja se dotiču uloge Dojavnog centra u privatnoj zaštiti, kritičkim osvrtom na normativno uređenje rada Dojavnog centra i načina provedbe intervencija po zaprimanju dojavnog signala, ulogom javne i privatne zaštite u prevenciji krađa, teških krađa, razbojništava, razbojničkih krađa, drugih napada na imovinu, te drugih prirodnih i/ili tehničko-tehnoloških događaja, te u konačnici i poredbenim prikazom normativnog uređenja rada DC i pružanja usluga intervencija po zaprimljenom dojavnom signalu u RH i BiH. Ipak uz navedeno želimo naglasiti da cilj ovoga rada nije dominantno

pobrajanje normativnih uvjeta za pružanje predmetne usluge privatne zaštite na ukupnom tržištu, nego stvaranje šire slike i osviještenje ključnih čimbenika i problematike koji/a na određeni način limitiraju/a volumen ove doista preventivno sveobuhvatne i učinkovite usluge privatne zaštite.

1. Opći okvir korištenja usluga DC i sigurnosnih intervencija

Kao što smo i naglasili usluge DC i sigurnosnih intervencija po zaprimljenom dojavnom signalu sa (sustavima tehničke zaštite) šticećenih objekata, su usluga privatne zaštite koja na jedinstven način sjedinjuje obje sastavnice privatne zaštite tj. njenu tehničku i tjelesnu komponentu (zaštitu). Upravo zbog navedene kombinacije zaštitnog djelovanja predmetna usluga je široko prihvaćena na tržištu. Razlozi za isto su brojni: od široke lepeze zaštitnog djelovanja, iskoristivosti predmetnih sustava za zaštitu brojnih šticećenih objekata sa nizom specifičnih djelatnosti, konstrukcijskih oblika objekata i građevina, modaliteta zaštite i dr., kao i poradi brojnosti i izbora sustava tehničke zaštite koje je moguće instalirati na šticećene objekte, njihove brze instalacije, niske cijene koštanja, dugogodišnje eksploatacije, te u konačnici visoke razine zaštite i sigurnosti. Stoga upravo usluga DC i sigurnosnih intervencija uz 24-satni sigurnosni nadzor i monitoring stanja sigurnosti sa šticećenih objekata, kao i u slučaju zaprimanja signala, momentalne i brze intervencije zaštitara na šticećenoj lokaciji, predmetnu uslugu fokusiraju u sami vrh željenih usluga privatne zaštite koji na najbolji način osiguravaju zadovoljavanje svih specifičnih i personaliziranih sigurnosnih potreba svakog pojedinog korisnika u trenutku potrebe za istima. S druge strane u svom redovnom modelu (nadzora alarmnih i drugih sustava tehničke zaštite s lokacije) također osiguravaju primjerenu razinu sigurnosti bez nepotrebnih ustupaka korisnika usluga po pitanju narušavanja i ograničavanja njihovog uobičajenog načina života.

1.1. Normativno uređenje, operativna i tržišna problematika predmetne usluge od 1996. godine do danas

Promatrajući opći okvir realizacije predmetne usluge kroz minule godine realno je naglasiti da je ista bila u normativnom i operativnom raskoraku, te se često kretala od segmenta podnormiranosti do pokušaja prenormiranosti, tj. modela koji kao takvi logično nisu egzistirali na svakodnevnom tržištu usluga privatne zaštite (Nađ, Perčin, 2020). No, obzirom na ograničeni format ovoga rada, nećemo se dominantno baviti svim aspektima normativnog uređenja načina pružanja ove usluge privatne zaštite, nego ćemo se samo kratko osvrnuti na osnovne elemente definiranja, uređenja i razvoja ove usluge kroz prošlih 26 godina zakonskog propisivanja iste.

Slijedom navedenoga, prvi Zakon koji je normirao privatnu zaštitu u tadašnjoj Republici Hrvatskoj bio je Zakon o zaštiti osoba i imovine (NN br. 83/96, 90/96, 75/01 i 96/01), kojim je propisan ukupan legislativni okvir za obavljanje tadašnje zaštitarske i detektivske djelatnosti. Pritom se pod pojmom „zaštitarske djelatnosti“ podrazumijevaju poslovi zaštite osoba i imovine koji se provode tjelesnom ili tehničkom zaštitom, a pod kojom se ne podrazumijevaju ulične ophodnje (čl. 4. Zakona). Predmetnim Zakonom je definirana i „tehnička zaštita“ koja se prema istom ostvaruje tehničkim sredstvima i napravama, a koja podrazumijeva stvaranje tehničkih uvjeta za sprečavanje protupravnih radnji usmjerenih prema šticećenoj osobi ili imovini te razvijanje oblika tehničkog šticećenja. Nadalje, u čl. 31. i 32. Zakona, propisani su uvjeti koje

osoba mora ispunjavati za izdavanje ovlasti za obavljanje poslova tehničke zaštite, no unatoč navedenom Zakon se nije propisivao bilo koje daljnje specifičnosti vezano uz ustroj i rad DC. Kako je predmetni Zakon bio prvi normativni akt koji je normirao tadašnju zaštitarsku djelatnost, u kasnijim godinama primjene navedenog Zakona, obilježenih ekspanzijom i razvojem tržišta usluga privatne zaštite, praksa je pokazala da su pojedina zakonska rješenja jednostavno postala preuska, manjkava, nelogična, ograničavajuća i deplasirana, te ih je jednostavno u duhu novog vremena trebalo uskladiti s novim društvenim i tržišnim okolnostima, a što je nakon sedmogodišnjeg perioda egzistencije ovog Zakona rezultiralo donošenjem posve novog Zakona o privatnoj zaštiti (NN, 68/03, 31/10, 139/10), koji je stupio na snagu 30.04.2003. (i bio je na snazi uz dvije dopune iz 2010., sve do 2020.). Glede samog određenja iz čl. 3. značajna novost je uvođenje pojma „privatne zaštite“ koji je zamijenio dotadašnji pojam „zaštitarske djelatnosti“ iz starog zakona, dok je sama „djelatnost privatne zaštite i nadalje obuhvaćala poslove zaštite osoba i imovine koji se obavljaju tjelesnom i/ili tehničkom zaštitom. Ipak, ovaj Zakon je u definiranju tehničke zaštite propisao i osnovne odredbe o ustrojavanju dojavnog centra, dopuštajući tu mogućnost „pravnoj osobi i obrtniku koji ima odobrenje za obavljanje poslova privatne zaštite“, da može ustrojiti „djavni centar u koji se prosljeđuju signali sa sustava tehničke zaštite“ a uz koji su isti bili „dužni osigurati intervenciju po dojavnom signalu“, koju su pružala „najmanje dva zaštitara, koja su tom prilikom mogli nositi oružje.“ (čl. 46. Zakona). Isto tako, u čl. 47. Zakona propisano je da po zaprimanju signala sa štićenog objekta „djavni centar pravne osobe i obrtnika je dužan odmah izvijestiti policiju o svim saznanjima koja ukazuju na kazneno djelo, na počinitelja kaznenog djela ili predmete koji su poslužili ili su nastali počinjenjem kaznenog djela koje se goni po službenoj dužnosti, odnosno prekršaja protiv javnog reda i mira sa elementima nasilja.“

Navedeni Zakon je doživio prve izmjene 2010., kroz Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatnoj zaštiti (NN 31/2010.), u daljnjem tekstu IDZ, a koji je u dijelu organizacije intervencije na dojavni signal zaprimljen u DC društva, kroz predmetne izmjene Zakona predvidio obvezu da „objekt koji štiti pravna osoba ili obrtnik se mora nalaziti na području iste županije ili na udaljenosti najviše do 50 kilometara od mjesta gdje se nalazi interventni tim, odnosno interventni zaštitar.“ (čl. 28. IDZ u svezi sa čl. 46. Zakona).

I u konačnici 2020., je donesen posve novi Zakon o privatnoj zaštiti (NN 16/20), koji je prema intencijama zakonodavca trebao donijeti i očekivano unaprjeđenje, osuvremenjivanje i usklađenje pravne norme sa realnošću vremena u kojem egzistira, te riješiti makar dio aktualne problematike utvrđene kroz godine na tržištu usluga privatne zaštite. Tako je odmah u čl. 1. Zakona promijenjena i osnovna percepcija privatne zaštite koja se sada smatra „sigurnosnom gospodarskom djelatnosti koja se provodi radi postizanja prihvatljive razine privatne i javne sigurnosti građana i njihove imovine te održavanja reda i mira u ugovornom opsegu.“ Nadalje, kod samog definiranja „djelatnosti privatne zaštite“ uz redovni obuhvat „poslove zaštite osoba i imovine koji se obavljaju tjelesnom i/ili tehničkom zaštitom“ dodani su i „poslovi izrade prosudbi ugroženosti.“ (čl. 3 Zakona). U dijelu reguliranja rada „djavnog centra“ novost je da „signali s javljača mogu biti prosljeđeni i u dojavni centar pravne osobe ili obrtnika izvan Republike Hrvatske, koji o zaprimljenom signalu mora izvijestiti pravnu osobu u Republici Hrvatskoj s kojom ima sklopljen ugovor o pružanju intervencije.“ (čl. 80. Zakona), dok su čl.

82. Zakona posebno izdvojena dva signala sa šticećenih objekata novčarskih institucija (poslovnice banke i bankomata) na koja obavezno interveniraju 2 zaštitara. Isto je precizirano na način da „na intervenciju po dojavnom signalu s javljača šticećenog objekta novčarske institucije kojim je u dojavni centar zaprimljen signal panik tipke, tihe dojave i dr., koji upućuje na počinjenje kaznenog djela razbojništva u šticećenom objektu novčarske institucije, dojavni signal magnetnog kontakta sefa ili detektora šuma sefa eksternog bankomata te dojave koja upućuje na počinjenje kaznenog djela razbojništva u šticećenim objektima svrstanim u I. i II. kategoriju sukladno pravilniku o izradi prosudbe ugroženosti osoba, objekata i prostora, pravna osoba i obrtnik šalju najmanje dva zaštitara i/ili zaštitara specijalista.“, dok za sve ostale signale zaprimljene na DC intervenira jedan zaštitar.

Glede općih uvjeta za rad Dojavnog centra, zakonodavac je ostao na formulaciji da ... „Dojavni centar mora zadovoljavati prostorno-tehničke i druge uvjete propisane Pravilnikom o prostornim i tehničkim uvjetima koje mora ispunjavati prostor u kojem se obavlja djelatnost privatne zaštite (NN 29/05, 86/08), kojim se uređuju uvjeti koje moraju ispunjavati prostori u kojima se obavlja djelatnost privatne zaštite,” dok se u čl. 81. st. 1. (ZOPZ, 2020), ne precizira potom ni prostorna ni tehnička opremljenost samog centra, ostavljajući tako prostor da navedeni segment definira podzakonski Pravilnik. Isto tako, po pitanju osoblja samog Dojavnog centra, formulacija je također dana u okviru zakonskih ovlasti koje moraju imati osobe koje obavljaju poslove operatera u DC-u, i to... “U dojavnom centru rukovanje sustavima dojave mora obavljati osoba operater koji ima dopuštenje Ministarstva za obavljanje poslova privatne zaštite čl. 81. st. 2., kao i za operatera u CTN u kojem se također navodi da...”U operativnom centru CTN-a rukovanje sustavima dojave može obavljati osoba koja je zadužena i osposobljena za rad sukladno radnim procedurama pravne osobe i obrtnika.” (Čl. 81. st. 2. ZOPZ, 2020).

I u konačnici sami način pružanja intervencija po zaprimljenom dojavnom signalu je detaljnije razrađen, tj. za razliku od formulacije čl. 46. (ZOPZ, 2003) u kojem je stajalo vrlo šturo propisivanje nužnosti osiguravanja intervencije po dojavnom signalu u formi da “intervenciju mora pružiti najmanje jedan zaštitar koji mora biti u telekomunikacijskoj vezi s dojavnim centrom i koji tom prilikom može nositi oružje.” Novi Zakon o privatnoj zaštiti (2020.) u čl. 82. je detaljnije precizirao i način pružanja intervencija, na način da je propisao i broj zaštitara/zaštitara-specijalista u sastavu interventne ekipe koja izlazi na intervenciju, radeći jasnu razliku između izlaska na intervencije na panik dojave sa novčarskih institucija i provale u bankomate i svih ostalih intervencija po dojavnom signalu.

I na kraju ovoga poglavlja u kontekstu neizbježne operativne i tržišne problematike vezane uz realizaciju predmetne usluge, moramo konstatirati da normativna evolucija ove vrste usluga privatne zaštite, za koju je kroz tri zakonska rješenja definiran vrlo solidan zakonski okvir za pružanje usluga DC i sigurnosnih intervencija, ipak u konačnici ne jamči rješenje uobičajene operativne problematike i tržišnih anomalija prilikom pružanja navedene usluge (Nađ, Perčin, 2020). Naime, realnost tržišta predmetne usluge je i nadalje pružanje iste velikim djelom u sivoj zoni, i to primarno poradi činjenice velike disperzije pružatelja predmetnih usluga na tržištu. Dodatnu problematiku nalazimo i u fragmentaciji i malom broju šticećenih objekata spojenih na većinu DC u društvima za pružanje usluga privatne zaštite, koja (u komercijalnom

aspektu) rezultira stvaranjem tek osnovnih tehničkih uvjeta za prijem signala tehničke zaštite u DC, na koje po zaprimanju često ne intervenira nitko, odnosno na koje nije osiguran izlazak interventnih ekipa u realnom vremenu za intervenciju (tj. unutar očekivanih +/- 15 minuta po zaprimanju dojavnog signala u DC).

2. Uloga DC i intervencija interventnih ekipa u prevenciji krađa, teških krađa, razbojništava, razbojničkih krađa, te drugih prirodnih i/ili tehničko-tehnoloških događaja na šticećenim objektima

Predstavljajući drugu cjelinu ovoga rada u samom sažetku smo naveli obradu problematike uloge javne i privatne zaštite u prevenciji prethodno navedenih kaznenih djela i drugih događaja na šticećenim objektima. No kako je tema ovoga rada privatna zaštita i u okviru iste usluga DC sa sigurnosnim intervencijama, dominantno ćemo se osvrnuti na sigurnosne učinke navedene usluge u ranoj prevenciji navedenih djela i događaja, i to u onom očekivanom sinergijskom aspektu sigurnosne nadopune sveobuhvatnog sustava javne sigurnosti koji osigurava ova usluga privatne zaštite.

No, ako na trenutak i apstrahiramo sigurnosne učinke ove usluge u RH I BIH, te se osvrnemo na zaključke i rezultate pojedinih međunarodnih studija koje su imale za cilj analizu stanja sigurnosti na određenim mikrolokacijama prije i nakon instalacije i korištenja sustava tehničke zaštite na istim (radi se mahom o sustavima protuprovale i video nadzora) kao i pratećih intervencija po zaprimanju signala sa navedenih sustava, doći ćemo do vrlo sličnih rezultata po pitanju njihovog utjecanja na opće stanje sigurnosti.

Jedna od takvih je i 'Studija Rutgersa' (koju su u periodu od 2001. do 2005., proveli istraživači sa Fakulteta kaznenog pravosuđa Sveučilišta Rutgers (SCJ) u Newarku, pod vodstvom autora studije dr. Seungmug (aka Zech) Lee), a kojom je utvrđeno da su alarmni sustavi vrijedan alat za borbu protiv kriminala, obzirom da su statistički podaci analizirani u navedenoj studiji u petogodišnjem razdoblju (na području Newarka) pokazali da instalacija alarmnih sustava protuprovale u stambenim objektima smanjuje kriminal (dok su druge studije zaključile da većina provalnika izbjegava alarmne sustave). Dodatna specifičnost ove studije sadržana je u činjenici da je to prva studija koja se usredotočila na istraživanje sigurnosnog učinka alarmnih sustava, uz znanstveno isključenje drugih čimbenika koji su/bi mogli utjecati na stopu kriminala. Naime, predstavljajući rezultate navedene studije dr. Lee je naglasio kako je tijekom istraživanja "upotrebom sofisticiranih tehnika dubinskog istraživanja uspio eliminirati varijable koje utječu na stopu kriminala i izravno se usredotočiti na utjecaj alarmnih sustava na provale u stambene objekte." Predmetna studija i istraživanje je pokazalo da instalirani protuprovalni alarm čini stan manje privlačnim za potencijalne i aktivne počinitelje, te štiti objekt bez premještanja provala u obližnje domove, kao i da se predmetni odvrćajući učinak instalacije alarma na šticećenj lokaciji osjeća i u široj zajednici. Tako je rezultatima istraživanja potvrđeno da „čtvrti u kojima su protuprovalni alarmi gusto instalirani imaju manje kaznenih djela i provala od četvrti s manje protuprovalnih alarma". Istraživači su svoje zaključke usporedili i s ranijom studijom čiji su rezultati nastali na bazi intervjuva s provalnicima ("Burglars on the Job 1994," Northeastern University Press) kako bi poduprli svoje zaključke. Predmetna studija je došla do zaključka da je "većina počinitelja željela u potpunosti izbjeći alarme prilikom kaznenih djela provala, te nakon što su naišli na takve sustave, odustali su od provala u šticećeni objekt"

Sustav video nadzora drugi je najčešći sustav koji se instalira na štíćene objekte sa istom svrhom prevencije i sprečavanja kaznenih djela i drugih događaja na štetu osoba i imovine u štíćenim objektima. Obzirom da se radi o sustavu koji je više desetljeća u upotrebi brojne su analize na temu njegova učinka i sigurnosnog doprinosa. Jedna od navedenih je i istraživanje 'CCTV surveillance for crime prevention' uloge video nadzora pri prevenciji i prevenciji kriminaliteta koju je provela grupa autora (Eric L. Piza, Brandon C. Welsh, David P. Farrington, Amanda L. Thomas, 2019), a koja je u sažetku istraživanja navela da nalazi pokazuju da instalacija video nadzora (CCTV-a) rezultira od razine značajnog do skromnog smanjenja kriminala, ovisno o lokaciji same instalacije i načinu korištenja CCTV-a, kao i o vrsti kd odnosno kriminalitetu koji se istim prevenira. Tako su najveći i najdosljedniji preventivni sigurnosni učinci CCTV-a uočeni na prostorima parkirališta. Također, rezultati analize pokazali su i značajno smanjenje kriminala i kod stambenih jedinica, ali i da postotak smanjenja stope kriminaliteta i razine učinka sustava ovisi i od same strukture i sheme CCTV-a, odnosno kako se to u studiji precizno navodi sheme koje koriste višestruke intervencije uz CCTV generirale su veće postotke učinka nego što su to učinile sheme koje koriste jednu ili nikakvu drugu intervenciju uz CCTV. No pored navedenih sumarnih rezultata, vrijednost predmetne studije se ogleda i u njenoj širokoj perspektivi u okviru koje pojašnjava kretanje trendova sigurnosti i pomišljanja na temu očekivanih sigurnosnih učinaka sustava tehničke zaštite. Tako se primjerice navodi da su posljednjih desetljeća CCTV ključni sustav koji se koristi u prevenciji kriminaliteta diljem svijeta. U tom kontekstu je naveden i primjer Velike Britanije, u kojoj je 3/4 proračuna policije odlazilo na projekte vezane uz CCTV u periodu od 1996. do 1998. (Armitage, 2002), kao i da je takav trend ulaganja enormno povećao broj CCTV sustava u Britaniji, od otprilike 100 sustava 1990. (Armitage, 2002.) na više od četiri milijuna sustava u manje od dva desetljeća kasnije (Farrington, Gill, Waples i Argomaniz, 2007.), te da se isti smatrao „općim dobrom“ koje je postao dio svakodnevice, koju je javnost uzimala zdravo za gotovo (Goold, Loader i Thumala, 2013; Greenberg i Hier, 2009; Hier, 2010; Hier, Greenberg, Walby i Lett, 2007). Nadalje, činjenica enormnog povećanja broja instaliranih sustav video nadzora, i to posebice na javnim površinama u čemu je Engleska zasigurno zemlja predvodnica, rezultirao je i potrebom terenskih ispitivanja i studija kojima je testiran učinak video nadzornih kamera kao samostalnog sredstva za odvrćanje od kriminala (Hayes & Downs, 2011; La Vigne & Lowry, 2011) i/ili kao dio proaktivnih 'place-based patrol strategies' (Piza, Caplan, Kennedy, i Gilchrist, 2015). Krajnji cilj predmetnih istraživanja (koja su podrazumijevala ispitivanje učinaka CCTV-a u različitim okruženjima, vrstama zločina i zemljama, kao i uključivanje dodatnih varijabli za mjerenje u korelaciji sa različitim vrstama nadzornih kamera i korištenjem drugih intervencija uz CCTV.) bio je vrlo jednostavan, a svodio se na pokušaj podizanja razine razumijevanja zašto CCTV može biti učinkovit u nekim slučajevima i kontekstima, a u drugim ne (Taylor & Gill, 2014). Uz navedeno, također je bitan i opis očekivanog modela kroz koji se ugradnjom i opremanjem određenog objekta/prostora/područja sustavom video nadzora očekivao prevenirati kriminalitet. Tako pojedini autori uz opću (tehničku) funkcionalnost sustava smatraju da je CCTV vrsta strategije situacijske prevencije kriminala (SCP) u kojoj se razina nadzora povećava unutar ciljnog područja (Cornish & Clarke, 2003; Welsh & Farrington, 2009a: 717), u okviru kojeg se i sama strategija (SCP) sprječavanja kriminala svodi na smanjenje broja kriminalnih prilika i povećanje percipiranog rizika od počinjenja prijestupa (kaznenih djela) kroz

modifikaciju fizičkog okruženja (Clarke, 1995.). Ovaj stav se logično oslanja na tkz. „perspektivu racionalnog izbora“ u kojoj se zločin smatra "svrhovitim ponašanjem osmišljenim da zadovolji uobičajene potrebe počinitelja" (Clarke, 1997: 9–10), prilikom koje počinitelj ima izbor koji uključuje potencijalne nagrade, ali i rizike povezane uz počinjenje određenog djela. Slijedom predmetnih stavova, primarnim ciljem CCTV-a smatralo se stvaranje percepcije koji utječe na počiniteljev izbor u kojem se isti suzdržava od kriminala (Ratcliffe, 2006), tj. u kojem je naglasak na efektu odvratanja (Piza, Caplan i Kennedy, 2014a). Isto tako, smatralo se da korištenje sustava video nadzora povećava: hvatanje prijestupnika, prirodni nadzor, te svijest građanstva o potencijalima CCTV-a kao sredstva za smanjenja kriminala (Gill & Spriggs, 2005), potom da CCTV ima potencijal za pomoć policiji nakon počinjenja zločina, i to posebno kod odgovora na hitne slučajeve (Ratcliffe, 2006), kao i kod osiguranja vizualnih dokaza u istragama kaznenih djela (Ashby, 2017.), te kod osiguravanja ranog priznanja krivnje od strane počinitelja (Owen, Keats, & Gill, 2006), dok samo korištenje CCTV-a paralelno i smanjuje sivu brojku kaznenih djela, budući da uvidom u video zapis možemo otkriti i rekonstruirati kaznena djela koja inače ne bi bila prijavljena policiji (Winge & Knutsson, 2003).

No slijedom prethodno navedenog, realno je zaključiti na temelju rezultata navedenih studija da uporaba sustava video nadzora (uz neizostavnu dimenziju modularnosti i opsega istoga, kao i integracije sa drugim mjerama i radnjama na prevenciji kriminaliteta) ne daje identične učinke u svim prostorima, objektima, područjima, kao ni istu razinu funkcionalnosti i očekivanog zaštitnog učinka. Upravo navedena razlikovanja rezultata (pritom se misli na razlikovanje nalaza Alexandrie iz 2017., i Welsha i Farringtona 2008, 2009a) te očekivanog utjecaja CCTV-a na prevenciju kriminaliteta, nastala su poradi samog korištenja CCTV-a u okviru različitih sigurnosnih okruženja, kao i okolnosti različite integracije samog sustava s policijom i drugim službama.

U konačnici praktičnu primjenu sustava tehničke zaštite u prevenciji kaznenih djela novčarskih institucija vidimo i u RH na primjeru Zakona o zaštiti novčarskih institucija (NN 56/15, 46/21), koji je u primjeni od prosinca 2015., sa osnovnim ciljem zaštite poslovnica novčarskih institucija (u daljnjem tekstu NI) i prevencija kaznenih djela na štetu osoba i imovine u istima. Obzirom da se radi o unaprijeđenom zakonskom tekstu (obzirom da je još 2003., nakon eskalacije broja kaznenih djela prepada u NI, donesen je prvi Zakon o minimalnim mjerama zaštite u poslovanju sa gotovim novcem i vrijednostima, NN 173/03 i 150/05), navedenim unaprijeđenim zakonskim tekstom propisane su (pojedinačne i specifične) mjere zaštite za svaku pojedinu NI (koja je obveznik Zakona), kao i za uređaje za uplatu/isplatu gotovog novca-bankomate, te poslove pri prijevozu novca i vrijednosti za potrebe navedenih NI. No, ono što je posebno za istaknuti u navedenom Zakonu, je činjenica da se veći dio zaštitnih mjera za objekte NI, odnosi upravo na uporabu sustava tehničke zaštite na objektima NI uz njihov 24 satni nadzor na DC zaštitarskih društava. Tako se primjerice sukladno čl. 7., st. 4. ovog Zakona poslovnice banaka štite:

- primjenom protuprepadnog sustava s centraliziranom dojavom i nadzorom alarma
- primjenom protuprovalnog sustava s centraliziranom dojavom i nadzorom alarma i spajanjem na unutarnje sirene i vanjske sirene s bljeskalicama

- neprekidnim sustavom video-nadzora unutar i izvan objekta s pohranom video-zapisa u digitalnom obliku
- primjenom sustava kontrole pristupa u prostorije i prostore s posebnom namjenom, sukladno propisanim sigurnosnim procedurama
- tjelesnom zaštitom...
- pohranom dnevnog manipulativnog novca u ladice s vremenskom odgodom otvaranja ili kase s vremenskom odgodom otvaranja
- pohranom gotovog novca s uplatno-isplata mjestima... u: centralne trezore..., sefove s mehaničkim otvaranjem ili sefove s vremenskom odgodom otvaranja...

Da primjena navedenih mjera daje i konkretne rezultate u smanjenju kaznenih djela na štetu NI, tj. osoba i imovine u istima ukazuju podaci iz kojih je razvidno da se primjenom Zakona odnosno propisanih mjera svake godine smanjuje broj kaznenih djela u poslovnica NI, pa je tako ukupan broj kaznenih djela 2015., bio 267, dok je taj broj 2020., smanjen preko 50% tj. na 132 kaznena djela. (izvor: <https://www.sabor.hr/hr/radna-tijela/odbori-i-povjerenstva/izvjesce-odbora-za-unutarnju-politiku-i-nacionalnu-sigurnost-335>).

3. Poredbeni prikaz normativnog uređenja rada Dojavnih centra i pružanja usluga intervencija po zaprimljenom dojavnom signalu u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Poradi limitiranog formata ovoga rada, te obzirom da smo u prethodnim poglavljima detaljnije pojasnili normativno uređenje i rad DC i sigurnosnih intervencija u RH, u ovom djelu osvrnut ćemo se na uređenje ove usluge u BiH. S tim u svezi, i u BiH kao i u RH predmetna usluga je definirana u okviru normativnog uređenja privatne zaštite, pa je tako čl. 4. st. 3. Zakona o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine (Službene novine Federacije BiH, 78/08 i 67/13), propisano da je „tehnička zaštita, zaštita ljudi i imovine tehničkim sredstvima i opremom namijenjenim za te potrebe“. Nadalje, u čl. 30. istoga Zakona propisana su tehnička sredstva za sprečavanje protupravnih radnji usmjerenih prema licima ili imovini koji se osiguravaju, odnosno štite, a odnose se na: 1) protuprovalne, protuprepadne i protudiverzijske tehnike; 2) zaštitu ljudi i čovjekova okoliša; 3) zaštitu podataka i dokumentacije; 4) zaštitu nedopuštenog pristupa u štice prostore i objekte; 5) zaštitu od unošenja eksplozivnih, ionizirajućih i drugih opasnih materija i 6) zaštitu od iznošenja, odnosno otuđenja štice predmeta i stvari, dok se u čl. 31. u st. 2. propisuje da će „Federalni ministar unutrašnjih poslova donijet propis kojim će odrediti: vrste tehničkih naprava, sredstava, opreme i zaštitnodojavnih sredstava koja se mogu koristiti za obavljanje poslova tehničke zaštite iz čl. 30. Zakona. Navedeni podzakonski propis je Uredba o poslovima tehničke zaštite koji se odnose na upotrebu alarmnih sistema, videonadzora ili drugih tehničkih sredstava i opreme te poslove intervencije u slučaju aktiviranja alarmnog sistema (donesena na sjednici Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, održanoj 10.09.2015. godine), koja u čl. 1. propisuje da se „poslovi tehničke zaštite ljudi i imovine odnose na upotrebu alarmnih sistema, videonadzora ili drugih tehničkih sredstava i opreme čiji uređaji moraju imati mogućnost detekcije, signalizacije i pohranjivanja podataka, uvezivanja alarmnih sistema na dojavni centar, videonadzora koji nije uvezan na dojavni centar i poslove intervencije u slučajevima aktiviranja

alarmnog sistema, što je predviđeno u čl. 30. Zakona o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine. Pored samog sadržaja tehničke zaštite u čl. 2.st. 2. Uredbe propisuje se i osnovna funkcionalnost tehničke zaštite i to na način da „poslovi tehničke zaštite predstavljaju skup radnji i mjera kojima se neposredno ili posredno štite ljudi i njihova pokretna i nepokretna imovina, a obavljaju se upotrebom tehničkih sredstava i opreme kojima se mogu uspješno otkriti ili spriječiti protupravne radnje (razbojništvo, provala i dr.) usmjerene prema licima i imovini koji su predmet zaštite (štićena lica i imovina)“. Sljedeći članci se bave legitimitetom, odnosno odobrenjem i potrebnim suglasnostima pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju poslove tehničke zaštite, kao i načinom organiziranja i provođenja tehničke zaštite u okviru štíćenog prostora, što je identično zakonsko rješenje kao i u RH. Nadalje uz sami opis pojedinih sustava tehničke zaštite, u čl. 11. Uredbe uz osnovne funkcionalnosti alarmnog sustava za protuprovalu u st. 2 propisuje se i uporaba „panik tastera (panik šina i sl.) kao nadogradnja alarmnog sistema čiji je osnovni zadatak što brža dojava za intervenciju agencije ili zaštitarske službe i kantonalnog ministarstva prilikom prepada, za vrijeme ili nakon izvršenja krivičnog djela (razbojništva, krađe, provale i dr.)“. Sami dojavni centar u čl. 23. Uredbe, definira se i propisuje kao svojevrsna obveza „Agencija koje obavljaju poslove tehničke zaštite i koriste alarmne sisteme i videonadzor, da moraju imati dojavni centar na koji mogu biti povezana pravna lica koja u zaštiti svoje imovine i lica koriste alarmne sisteme i videonadzor, s tim da dojavni centri moraju imati i zaštitarske službe ako za zaštitu svojih ljudi i imovine koriste alarmne sisteme i videonadzor.“ U čl. 24. Uredbe, daje se definicija i sadržaj dojavnog centra, kao „prostora agencije ili zaštitarske službe u koju se prikupljaju podaci po dojavnom signalu sa štíćenih objekata radi osiguranja intervencije u tim štíćenim objektima,“ te propisuje i ostali tehnički uvjeti koje mora ispunjavati prostor DC-a koji su propisani u čl. 25. Uredbe, a odnose se na osnovne funkcionalnosti koje su nužne za sami prijem signala u DC kao i prateće postupanje. Tako predmetni čl. 25. Uredbe propisuje da sami DC mora imati i : „uređaj sa pripadajućom opremom koja omogućava automatsko vremensko evidentiranje svih stanja i to: alarm, uključivanja, isključivanja, provjere, servis, greške i poduzete radnje; sistem prijenosa signala; zaštitu od neovlaštenog ulaska; osiguranu stalnu vezu sa mobilnim timom za intervencije; najmanje jednu telefonsku liniju registriranu na agenciju, odnosno zaštitarsku službu; osiguranu adekvatnu unutrašnju i vanjsku rasvjetu.“ Čl. 26. Uredbe propisuje mogućnost „dodatnog povezivanja alarmnih sistema na dojavni centar kantonalnog ministarstva i Federalnog ministarstva, radi zaštite objekata i prostora koji su od općeg društvenog interesa za Federaciju Bosne i Hercegovine ili kantona“. Ljudski resursi u samom DC propisani su čl. 28. Uredbe na način da „U dojavnom centru osigurava se stalno prisustvo najmanje jednog lica koje ima certifikat za tehničku zaštitu ili certifikat za odgovorno lice, koje prilikom aktiviranja alarmnog signala poduzima odgovarajuće mjere i radnje.“ I u konačnici čl. 31. Uredbe propisuje i sami sadržaj intervencija po dojavnom signalu zaprimljenom u DC, na način da je „intervencija obavezno postupanje agencije, odnosno zaštitarske službe u slučaju aktiviranja ili po prijavi alarmnog sistema na štíćenom objektu, prostoru ili mjestu koje se sastoji od neposrednog dolaska u objekt, prostor ili mjesta u kojem je aktiviran alarmni sistem radi utvrđivanja razloga aktiviranja ili otklanjanja kvarova na postavljenom alarmnom sistemu, intervenciju vrše najmanje dva naoružana čuvara koji su zaposlenici agencije i koja imaju certifikat za obavljanje poslova fizičke zaštite ljudi i imovine i čine interventni tim, koji tokom intervencije koristi vozila označena logotipom ili nazivom agencije, interventni tim obavlja

poslove fizičke zaštite ljudi i imovine u skladu sa Pravilnikom o sadržaju, obavezama i načinu vršenja radnji koje poduzima čuvar, korištenja vatrenog oružja i fizičke sile tokom obavljanja poslova fizičke zaštite ljudi i imovine (Službene novine Federacije BiH", broj 92/14). Predmetna Uredba u čl. 32. propisuje i rok za obavljanje intervencije na način da definiše da „rad sistema za prijenos signala mora omogućiti kvalitetno djelovanje intervencije iz čl. 31. ove uredbe najkasnije 15 minuta nakon aktiviranja alarmnog sistema ili po primljenoj prijavi“, kao i da „intervencija iz čl. 31., može, uz pismenu suglasnost pravnog ili fizičkog lica za koje se obavljaju poslovi tehničke zaštite, djelovati nakon proteka roka od 15 minuta, što se precizira u ugovoru agencije i pravnog lica koje angažira agenciju.“, dok u čl. 33. Uredbe zasigurno posljedično nemogućnosti osiguravanja intervencije u navedenom vremenskom intervalu na svim štićenim lokacijama, propisuje mogućnost podugovaranja i angažiranja druge agencije koja se bavi poslovima fizičke zaštite.

Slijedom navedenog prikaza normativnog rješenja usluga DC i sigurnosnih intervencija po zaprimljenom dojavnom signalu u BIH, kao i usporedbe sa normativnim rješenjima iste usluge u RH, možemo zaključiti da se ključna zakonska rješenja ne razlikuju previše u svom osnovnom sadržaju. Naime samo zakonsko rješenje privatne zaštite u BIH se po pitanju navedene materije bavi samo određenjem tehničke zaštite kao dijela privatne zaštite i u čl. 30 Zakona osnovnim popisom tehničkih sredstva, tj. sustava tehničke zaštite, dok se sami pojam DC uopće ne spominje. U proporciji sa navedenim u RH temeljno zakonsko određenje vezano uz ustroj, obveze, način rada, prijem signala, uređaje, osoblje u DC, operativne postupke pružanja sigurnosnih intervencija, sastav interventnih ekipa, obavještanje policije i sl., je ipak dominantno definirano Zakonom o privatnoj zaštiti (NN 16/20), čl. 80. – 82., Zakona.

Obzirom da se Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine F BiH, ne bavi uređenjem ove materije, ista je kao što smo i naveli dominantno uređena podzakonskom Uredbom koja na dosta sadržajan način propisuje osnovne funkcionalnosti sustava tehničke zaštite, sadržaj istih, način ugradnje, načine korištenja sustava i njihovu svrhu, striktno definiranu obvezu posjedovanja dojavnog centra za agencije, definiciju i sadržaj DC, uvjete koje isti mora ispunjavati, način povezivanja sustava tehničke zaštite i samog DC, pohranu i format podataka u istima, kadrovske potencijale u istome, te u konačnici i samu intervenciju i sve njezine specifičnosti. Analizom određenja prethodno navedene uredbe u BIH u proporciji sa normativnim uređenjem predmetne materije u RH možemo konstatirati da predmetna Uredba čak i detaljnije uređuje pojedine segmente ove usluge nego što je ista propisana u RH, iako se predmetno određenje odnosi na pojedinosti koje su nužne za operativno funkcioniranje samog DC, te isti bez njih realno ne bi mogao ni funkcionirati na tržištu.

S druge strane konstatirajući funkcionalne i operativne razlike normativnog uređenja ove usluge u BIH i RH, nužno je naglasiti da u BIH propisano vrijeme odaziva na intervenciju od 15 minuta, što u RH nije slučaj nego se isto uređuje u okviru ugovornog odnosa korisnika i izvršitelja usluge. Obzirom na relativno kratak zakonski rok intervencije koji je realno teško zadovoljiti u svim lokalnim sredinama (što je bio i osnovni argument za izostavljanje predmetnog rješenja u RH, prilikom donošenja novoga Zakona), i u BIH je ostavljena mogućnost produženja istoga uz (ugovorom definiranu) suglasnost agencije i pravne osobe koja istu angažira, kao i mogućnost podugovaranja navedene usluge od strane druge agencije, koja postoji i u RH no ista se zakonom izričito ne propisuje nego se podrazumijeva kao i svaka druga usluga privatne

zaštite koju je moguće podugovoriti uz obvezu izvršenja iste sukladno Zakonu o privatnoj zaštiti i podzakonskim aktima u RH. Zanimljivo je spomenuti istraživanje koje su proveli Pustahija i Halilović-Kibrić (2016) u BiH gdje su intervjuirali zaposlenike zaštitarskih kompanija koji obavljaju poslove intervencija. Na pitanje koliko iznosi vremenski okvir dolaska interventnog tima na mjesto incidentne situacije nakon dojava, 28% ispitanika izjavilo je da je dolazak na mjesto incidentne situacije određen ugovorom koji je potpisan s korisnicima usluga, 22% ispitanika je odgovorilo da je taj okvir određen usmenim naredbama od strane pretpostavljenih, a 16% da je određen internim aktom. Najveći broj ispitanika, njih 34% odgovorilo je da je vrijeme dolaska na mjesto incidentne situacije petnaest minuta od trenutka dojava (Pustahija, i Halilović-Kibrić, 2016). Isti autori smatraju da se prilikom izrade plana operacionalizacije interventne djelatnosti nije vodilo računa o nizu promjenljivih faktora kao što su doba dana kada se intervencija provodi, prometne gužve i dr., a koji otežavaju efikasnu i brzu intervenciju. Analiziramo li sastav interventnog tima, u BiH je propisna obveza pružanja (izlaska na) intervencije 2 -člana interventnog tima, dok je u RH ta obveza propisana samo prilikom zaprimanja (samo) dva signala s štice objekta novčarske institucije kojim je u dojavni centar zaprimljen signal panik tipke, tihe dojava i dr., koji upućuje na počinjenje kaznenog djela razbojništva u štice objektu novčarske institucije, dojavni signal magnetnog kontakta sefa ili detektora šuma sefa eksternog bankomata te dojava koja upućuje na počinjenje kaznenog djela razbojništva u štice objektima svrstanim u I. i II. Kategoriju. Za sve druge dojavne signale dostatan je izlazak jednog zaštitara – zaštitara specijalista. Što se tiče samog sastava interventnog tima u BiH je isti sastavljen od dva naoružana čuvara koji su zaposlenici agencije i koja imaju certifikat za obavljanje poslova fizičke zaštite ljudi i imovine i čine interventni tim (čl. 17. do 19. Zakona o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine), dok u RH poslove intervencije po dojavnom signalu obavljaju zaštitari i zaštitari specijalisti (čl. 36. Zakona o privatnoj zaštiti). Nadalje u BiH, u čl. 26. Uredbe, je propisana mogućnost „dodatnog povezivanja alarmnih sistema na dojavni centar Kantonalnog i Federalnog ministarstva, radi zaštite objekata i prostora koji su od općeg društvenog interesa za Federaciju Bosne i Hercegovine ili kantona“, dok u RH takva opcija ne postoji, no DC u RH su obvezni odmah izvjestiti policiju „po zaprimanja dojava sa štice objekta, prostora ili štice površine o svim saznanjima koja upućuju na kazneno djelo ili na počinitelja kaznenog djela i dati druge informacije korisne za postupanje policije“ (čl. 81. st. 3. Zakona), a tek potom na štice lokaciju poslati interventni tim. No, u praksi se navedene aktivnosti najčešće odvijaju istovremeno, tj. dok jedan dispečer u DC obavještava policiju, drugi šalje interventni tim na lokaciju i obavještava kontakt osobu korisnika usluga o događaju i mogućoj potrebi dolaska na lokaciju u svojstvu predstavnika vlasnika za kasnije radnje očevida na mjestu događaja. I u konačnici Zakon u RH dopušta mogućnost da „signali s javljača mogu biti prosljeđeni i u dojavni centar pravne osobe ili obrtnika izvan Republike Hrvatske, koji o zaprimljenu signalu mora izvjestiti pravnu osobu u Republici Hrvatskoj s kojom ima sklopljen ugovor o pružanju intervencije“ (čl. 80. ZOPZ), dok u BiH navedena opcija nije dozvoljena.

ZAKLJUČAK

Slijedom prethodno navedenog ako se zapitamo „na koji način angažmanom usluga DC i pratećih intervencija ostvarujemo dodatnu razinu sigurnosti a samim time i prevenciju

kriminaliteta?“, u odgovoru na navedeno temeljno istraživačko pitanje ovoga rada, realno je istaknuti nekoliko ključnih aspekata navedene usluge i to da:

- Predmetna usluga omogućava zadovoljavanje specifičnih sigurnosnih potreba na svakoj pojedinoj mikrolokaciji zaštite koju javna sigurnost ne može niti je logično da osigurava za svakog pojedinog individualnog korisnika
- Sustavi tehničke zaštite omogućavaju zadovoljavanje usko specificiranih i personaliziranih sigurnosnih potreba prilagođenih svakom pojedinom korisniku, i to bez obzira da li se radi o potuprepadnim, protuprovalnim sustavima, sustavima video nadzora, sustavima kontrole pristupa, vatrodjave, plinodetekcije i/ili drugim specifičnim sustavima tehničke zaštite kojima se zadovoljava pojedina specifična sigurnosna potreba vezana uz funkcionalnost samog objekta i/ili radni proces u istome.
- Kontinuiranim monitoringom navedenih sustava u DC zaštitarskog društva osigurana je vrlo pristupačna i jeftina razina korištenja navedenih sustava, uz paralelnu mogućnost angažmana sigurnosnih intervencija u situacijama kada sami sustavi tehničke zaštite ne jamče primjerenu razinu sigurnosti i/ili posljedično određenim kaznenim djelima i događajima na šticećenim objektima uslijed kojih je nužna i intervencija pripadnika interventnih ekipa
- Te u konačnici, obzirom na višestruku sigurnosnu i zaštitnu funkcionalnost navedenih sustava tehničke zaštite na šticećenim objektima isti osiguravaju realizaciju: preventivne funkcije odvrćanja počinitelja kaznenih djela na šticećenim objektima, funkcionalni aspekt korištenja navedenih sustava u radnim procesima u šticećenim objektima, korištenje rekonstrukcijskog potencijala u slučaju rasvjetljavanja okolnosti (počinjenja kaznenih djela i dr. događaja na lokaciji), te kroz funkciju brze dojave alarmnih signala i video-verifikacije u DC zaštitarskog društva, i onaj dodatni represivni sigurnosni učinak kroz intervenciju interventnih ekipa po dojavnom signalu.
- Promatramo li intervenciju interventnih ekipa nakon dojave alarmnih signala šire od zadaće što bržeg dolaska na šticećeni objekt, možemo reći da je i njihov dolazak (i povratak) na mjesto alarma preventivna aktivnost. Naime većina alarma (lažnih ili stvarnih) koji dolaze sa šticećenih objekata događa se tijekom noći, pa i sam prolazak vozila (sva su označena znakom zaštitarskog društva) može preventivno djelovati na eventualne počinitelje na nekim drugim objektima uz koje prolaze. Na taj način, osim direktne zaštite objekta koji su spojeni na DC i zbog kojih dolazi interventni tim zaštitarskog društva, prolazak interventnog tima i indirektno može preventivno djelovati.

Stoga uz nesporni sigurnosni učinak kao na preventivnom tako i represivnom planu, možemo zaključiti da obzirom da se radi o usluzi privatne zaštite, da je njeno korištenje samo pitanje sigurnosne kulture pojedinog korisnika, kao i njegovog općeg poimanja stanja vlastite sigurnosti, a koja je zapravo i ključni čimbenik za donošenje odluke o angažmanu predmetne usluge, koja je svojom dugogodišnjom egzistencijom na tržištu postala već određeni civilizacijski, građanski sigurnosni standard komercijalno dostupan širem krugu korisnika. Stoga slijedom navedenog, možemo zaključiti da se nesporno radi o (preventivno ali i represivno) sigurnosno učinkovitoj, a paralelno bitno neograničavajućoj usluzi privatne zaštite

koja je jednako pogodna za zaštitu osoba i imovine u funkcionalnom modu za vrijeme obavljanja redovnih i uobičajenih djelatnosti unutar štice objekta, kao i prilikom zaštite istih u van radno vrijeme. Realni pokazatelji smanjenja broja kaznenih djela na štice lokacijama prije i nakon ugradnje sustava tehničke zaštite i njihova monitoringa na DC zaštitarskih društva, dovoljno zorno svjedoče o sigurnosnom doprinosu ove usluge na tržištu usluga privatne zaštite.

LITERATURA:

Alexandrie, G. (2017). Surveillance cameras and crime: A review of randomized and natural experiments. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 18, 210–222.

Armitage, R. (2002). To CCTV or not to CCTV ? A review of current research into the effectiveness of CCTV systems in reducing crime. *Narco, Crime and Social Policy Section*, 8.

Ashby, M. P. J. (2017). The value of CCTV surveillance cameras as an investigative tool: An empirical analysis. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 23, 441–459.

Clarke, R. V. (1997). Introduction. In R. V. Clarke (Ed.), *Situational crime prevention: Successful case studies*, 2nd ed. New York: Harrow and Heston.

Clarke, R. V. (1995). Situational crime prevention: Its theoretical basis and practical scope. In M. Tonry & N. Morris (Eds.), *Crime and justice: A review of research (Vol. 19)*. Chicago, IL: University of Chicago Press

Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (2003). Opportunities, precipitators and criminal decisions: A reply to Wortley's critique of situational crime prevention. In M. Smith & D. B. Cornish (Eds.), *Theory for situational crime prevention (Crime prevention studies Vol. 16)*. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Farrington, D. P., Gill, M., Waples, S. J., & Argomaniz, J. (2007). The effects of closed-circuit television on crime: Meta-analysis of an English national quasi-experimental multi-site evaluation. *Journal of Experimental Criminology*, 3, 21–38.

Gill, M., & Spriggs, A. (2005). *Assessing the impact of CCTV (No. 292)*. London, England: Home Office

Goold, B., Loader, I., & Thumala, A. (2013). The banality of security: The curious case of surveillance cameras. *The British Journal of Criminology*, 53, 977–996.

Greenberg, J., & Hier, S. (2009). CCTV surveillance and the poverty of media discourse: A content analysis of Canadian newspaper coverage. *Canadian Journal of Communication*, 34, 461–486.

Hayes, R., & Downs, D. M. (2011). Controlling retail theft with CCTV domes, CCTV public view monitors, and protective containers: A randomized controlled trial. *Security Journal*, 24, 237–250.

Hier, S. P. (2010). *Panoptic dreams: Streetscape video surveillance in Canada*. Vancouver: University of British Columbia Press.

Hier, S. P., Greenberg, J., Walby, K., & Lett, D. (2007). Media, communication and the establishment of public camera surveillance programmes in Canada. *Media, Culture & Society*, 29, 727–751.

La Vigne, N. G., & Lowry, S. S. (2011). Evaluation of camera use to prevent crimes in commuter parking facilities: A randomized control trial. Washington, DC: URBAN Institute. Retrieved from ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/236740.pdf

Nađ I., Perčin, A. (2020). Privatna zaštita na primjeru pružanja usluga centralnog dojavnog sustava, Dani kriznog upravljanja, VVG.

Owen, K., Keats, G., & Gill, M. (2006). A short evaluation of the (economic) benefits of the Milton Keynes CCTV system in managing police resources. Tunbridge Wells, England: Perpetuity Research & Consultancy International (PRCI) Ltd.

Piza, E., L., Welsh, B., C, Farrington, D., P, Thomas, A., L. (2019). CCTV surveillance for crime prevention, A 40-year systematic review with meta-analysis, *Criminology & Public Policy*. 2019;18:135–159., American Society of Criminology 2019, dostupno na <https://prohic.nl/wp-content/uploads/2020/11/2020-04-01-CCTVReviewPizaetal.2019pdf.pdf> , pristupljeno 14.09.2022.

Piza, E. L., Caplan, J. M., Kennedy, L. W., & Gilchrist, A. M. (2015). The effects of merging proactive CCTV monitoring with directed police patrol: A randomized control trial. *Journal of Experimental Criminology*, 11, 43–69.

Piza, E. L., Caplan, J. M., & Kennedy, L. W. (2014a). Is the punishment more certain? An analysis of CCTV detections and enforcement. *Justice Quarterly*, 31, 1015–1043.

Pustahija, A., Halilović-Kibrić, N. (2016). Brzina reakcije interventne mobilne ekipe za zaštitu ljudi i imovine obzirom na vrijeme dojava incidentne situacije. 9. Međunarodna znanstveno stručna konferencija. Dani kriznog upravljanja. Zbornik radova, Veleučilište Veloka Gorica.

Ratcliffe, J. (2006). Video surveillance of public places (Problem-oriented guides for police. Response guide series. Guide No. 4). Washington, DC: U.S. Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services. Center for Problem-Oriented Policing.

Seungmug L. (2009). Rutgers Study Finds Alarm Systems Are Valuable Crime Fighting Tool, Study Links Burglary Reduction to Increase in Alarms Systems, Rutgers University School of Criminal Justice (SCJ) in Newark, dostupno na <https://www.rutgers.edu/news/rutgers-study-finds-alarm-systems-are-valuable-crime-fighting-tool>, pristupljeno 14.09.2022

Taylor, E., & Gill, M. (2014). CCTV: Reflections on its use, abuse and effectiveness. In M. Gill (Ed.), *The handbook of security*, 2nd ed. Hampshire, England: Palgrave Mac.Millan.

Welsh, B. C., & Farrington, D. P. (2008). Effect of closed circuit television surveillance on crime. *Campbell Systematic Reviews*, 17, 1–73.

Welsh, B. C., & Farrington, D. P. (2009a). Public area CCTV and crime prevention: An updated systematic review and meta-analysis. *Justice Quarterly*, 26, 716–745.

Winge, S., & Knutsson, J. (2003). An evaluation of the CCTV scheme at Oslo central railway station. *Crime Prevention and Community Safety: An International Journal*, 5, 49–59.

Wright, T., R, Decker. S., H. (1994). *Burglars on the Job: Streetlife and Residential Break-ins*, Northeastern University Press, 1994

Zakon o privatnoj zaštiti, NN 16/20.

Zakon o privatnoj zaštiti, NN, 68/03, 31/10, 139/10.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatnoj zaštiti, NN 31/10.

Zakon o zaštiti osoba i imovine, NN 83/96, 90/96, 75/01 i 96/01.

Zakon o zaštiti novčarskih institucija, NN 56/15, 46/21.

Zakon o minimalnim mjerama zaštite u poslovanju sa gotovim novcem i vrijednostima, NN 173/03 i 150/05

Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije BiH, 78/08 i 67/13.

Pravilnik o sadržaju, obavezama i načinu vršenja radnji koje preuzima čuvar, korištenja vatrenog oružja i fizičke sile tokom obavljanja poslova fizičke zaštite ljudi i imovine, Službene novine Federacije BiH, broj 92/14).

Pravilnik o prostornim i tehničkim uvjetima koje mora ispunjavati prostor u kojem se obavlja djelatnost privatne zaštite, NN 29/05, 86/08

Uredba o poslovima tehničke zaštite koji se odnose na upotrebu alarmnih sistema, videonadzora ili drugih tehničkih sredstava i opreme te poslove intervencije u slučaju aktiviranja alarmnog sistema, donesene na sjednici Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, održanoj 10.09.2015. godine

<https://www.sabor.hr/hr/radna-tijela/odbori-i-povjerenstva/izvjesce-odbora-za-unutarnju-politiku-i-nacionalnu-sigurnost-335>, pristupljeno 18.09.2022.